

Міністерство освіти і науки України

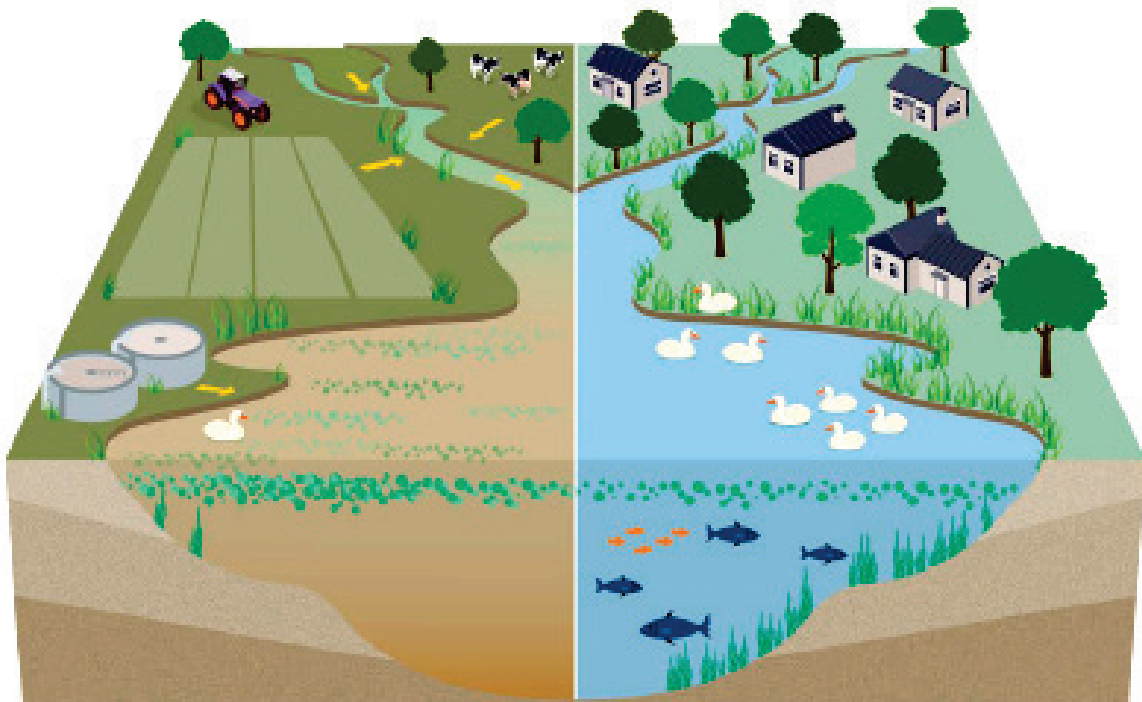
Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Кафедра географії

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Українське географічне товариство (м. Київ, м. Вінниця)

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції

(з міжнародною участю)

“Розвиток антропогенного ландшафтознавства

у XXI сторіччі”,

26-27 травня 2021 року

Вінниця 2021

УДК 911.53 : 911.2 (043.5)

ББК 26.821

Затверджено до друку рішенням кафедри географії
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
(протокол № 13 від 24 травня 2021 року)

Редакційна колегія:

Денисик Г. І. – доктор географічних наук, професор, зав. кафедри географії ВДПУ імені Михайла Коцюбинського (відповідальний редактор); **Воловик В.М.** – доктор географічних наук, професор кафедри географії, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського (заступник головного редактора); **Andrejczuk V.M.** – doktor habilitowany, profesor, Uniwersytet Warszawski, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych (Polska); **Гудзевич А.В.** – доктор географічних наук, професор, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського; **Яцентюк Ю.В.** – доктор географічних наук, професор кафедри географії, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського; **Браславська О.В.** – доктор педагогічних наук, професор, зав. кафедри географії та методики її навчання УДПУ імені Павла Тичини; **Лаврик О.Д.** – доктор географічних наук, доцент, УДПУ імені Павла Тичини; **Война І.М.** – кандидат географічних наук, старший викладач кафедри географії, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського (технічний секретар).

Розвиток антропогенного ландшафтознавства у ХХІ сторіччі: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (з міжнародною участю), м. Вінниця, 26-27 травня 2021 р. / відп. ред. Г.І. Денисик. Вінниця, 2021. 108 с.

До збірника матеріалів конференції ввійшли доповіді та тези, якими охоплено широкий спектр досліджень, пов'язаних з теоретичними та практичними питаннями сучасних проблем розвитку антропогенного ландшафтознавства у ХХІ сторіччі. Під час роботи конференції висвітлено такі питання: основи теорії і методи дослідження, сучасні регіональні дослідження та окремих класів антропогенних ландшафтів; антропогенні ландшафти як об'єкт культурної спадщини у ХХІ сторіччі; перспективи природокористування, управління та охорона антропогенних ландшафтів.

Тексти доповідей друкуються в авторській редакції.

УДК 911.53 : 911.2 (043.5)

© Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла
Коцюбинського, 2021
© Кафедра географії, 2021

Кравцова І.В.,

кандидат географічних наук, доцент,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Ситник О.І.,

кандидат географічних наук, доцент,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ГЕОГРАФІЧНІСТЬ САДОВО-ПАРКОВИХ ЛАНДШАФТІВ УКРАЇНИ ЯК ОБ'ЄКТІВ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ

Центральна Європа – це природний, історичний та господарсько-географічний регіон, який знаходиться в центрі між Західною Європою та Азією. Це екотонна територія природно-антропогенного походження, що є роздільною смугою і, водночас, зоною зіткнення європейської та азійської культур, християнської та ісламської цивілізацій тощо. До складу Центральної Європи входить Україна як відповідний природно-географічний регіон і суверенне незалежне утворення сучасної політичної карти Європи та світу.

Україна – це територія інтенсивного господарського освоєння та трансформації натуральних ландшафтів. Сучасну ландшафтну будову держави формують різні класи, підкласи, типи і види антропогенних ландшафтів. Серед них своєрідною групою є садово-паркові ландшафти.

Садово-паркові ландшафти – це група антропогенних ландшафтів, які утворені в результаті господарської діяльності людини, що спрямована за задоволення матеріальних та духовних потреб; в яких природні компоненти (гірські породи, вода, повітря, ґрунт, рослинність, тваринний світ, сонячна радіація) у поєднанні з малими архітектурними формами та спорудами, дорожньо-лінійною мережею утворюють гармонійну, суплетивну ландшафтну систему [1]. Ці ландшафтні системи насичені різноманітними культурними артефактами, мають сильний асоціативний, історичний аспекти і, на нашу думку, є так званими ландшафтними культурними ідентифікаторами

відповідних регіонів. Водночас, це група антропогенних ландшафтів, яка несе в собі інформацію як про звичайні, так і унікальні особливості природних умов регіону.

Садово-паркові ландшафти є інформативними об'єктами культурної спадщини не лише України, але і власне Центральної Європи. Відповідно до Закону України «Про охорону культурної спадщини» культурна спадщина – це сукупність успадкованих людством від попередніх поколінь об'єктів культурної спадщини. Об'єкт культурної спадщини – це визначне місце, споруда (витвір), комплекс (ансамбль), їхні частини, пов'язані з ними рухомі предмети, а також території чи водні об'єкти (об'єкти підводної культури та археологічної спадщини), інші природні, природно-антропогенні або створені людиною об'єкти незалежно від стану збереженості, що донесли до нашого часу цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду і зберегли свою автентичність [2, 3].

Об'єкти культурної спадщини класифікують за такими ознаками: типами (споруди (витвори); комплекси (ансамблі); визначні місця) та видами (археологічні; історичні; об'єкти монументального мистецтва; об'єкти архітектури; об'єкти містобудування; об'єкти садово-паркового мистецтва; ландшафтні; об'єкти науки і техніки) [2, 3].

Садово-паркові ландшафти утворюються в результаті поєднання садово-паркового будівництва із натуральними та антропогенними ландшафтами. З метою вивчення садово-паркових ландшафтів України як об'єктів культурної спадщини Центральної Європи буди досліджені регіональні закономірності їхнього поширення в межах адміністративно-територіальних областей України [5].

У групу садово-паркових ландшафтів об'єднані такі географічні об'єкти: парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, ботанічні сади, дендрологічні парки та зоологічні парки [4].

Садово-паркові ландшафти розміщені по території України нерівномірно. Найбільша кількість садово-паркових ландшафтів знаходиться в межах Львівської (76 об'єктів), Чернівецької (44), Черкаської (40), Хмельницької (39), Закарпатської

(38), Вінницької (36) областей і АР Крим (31). Найменша кількість – в структурі таких областей: Донецька (2), Кіровоградська (8), Луганська (9), Харківська (9), Дніпропетровська (11), Волинська (12) (табл. 1; рис. 1).

Таблиця 1

**Садово-паркові ландшафти в структурі
адміністративно-територіальних утворень України**

№ з/п	Назва адміністративно-територіальної області України	Площа, км ²	Кількість СПЛ	Площа, га/км ² СПЛ	I ₁ , шт./S _{обл.}	I ₂ , (S _{спл} , км ² /S _{обл.} , км ²) / 10000
1	Вінницька область	26513	36	768,0/7,68	0,1357	2,9
2	Волинська область	20144	12	119,0/1,19	0,06	0,6
3	Дніпропетровська область	31914	11	598,0/5,98	0,03	1,19
4	Донецька область	26517	2	264,0/2,64	0,0075	0,1
5	Житомирська область	29832	29	457,0/4,57	0,0972	1,5
6	Закарпатська область	12777	38	321,35/3,2135	0,297	2,5
7	Запорізька область	27180	23	474,0/4,74	0,0846	1,74
8	Івано-Франківська область	13900	14	215,0/2,15	0,1	1,5
9	Київська область	28131	13	913,0/9,13	0,0462	3,2
10	Кіровоградська область	24588	8	275,0/2,75	0,0325	1,11
11	Луганська область	26684	9	244,0/2,44	0,0337	0,9
12	Львівська область	21833	76	1055,9/10,559	0,348	4,8
13	Миколаївська область	24598	20	233,0/2,33	0,081	0,9
14	Одеська область	33310	24	1703,0/17,03	0,072	5,1
15	Полтавська область	28748	19	644,0/6,44	0,066	2,2
16	Рівненська область	20047	15	203,0/2,03	0,0748	1,01
17	Сумська область	23834	23	660,0/6,6	0,0965	2,8

18	Тернопільська область	13823	25	490,0/4,9	0,18	3,5
19	Харківська область	31415	9	320,0/3,2	0,029	1,01
20	Херсонська область	28461	13	376,0/3,76	0,046	1,3
21	Хмельницька область	20645	39	838,0/8,38	0,19	4,1
22	Черкаська область	20900	40	1538,0/15,38	0,19	7,4
23	Чернівецька область	8097	44	305,0/3,05	0,543	3,8
24	Чернігівська область	31865	25	630,00/6,3	0,078	2,0
25	АР Крим	26200	31	1461,00/14,61	0,118	5,6

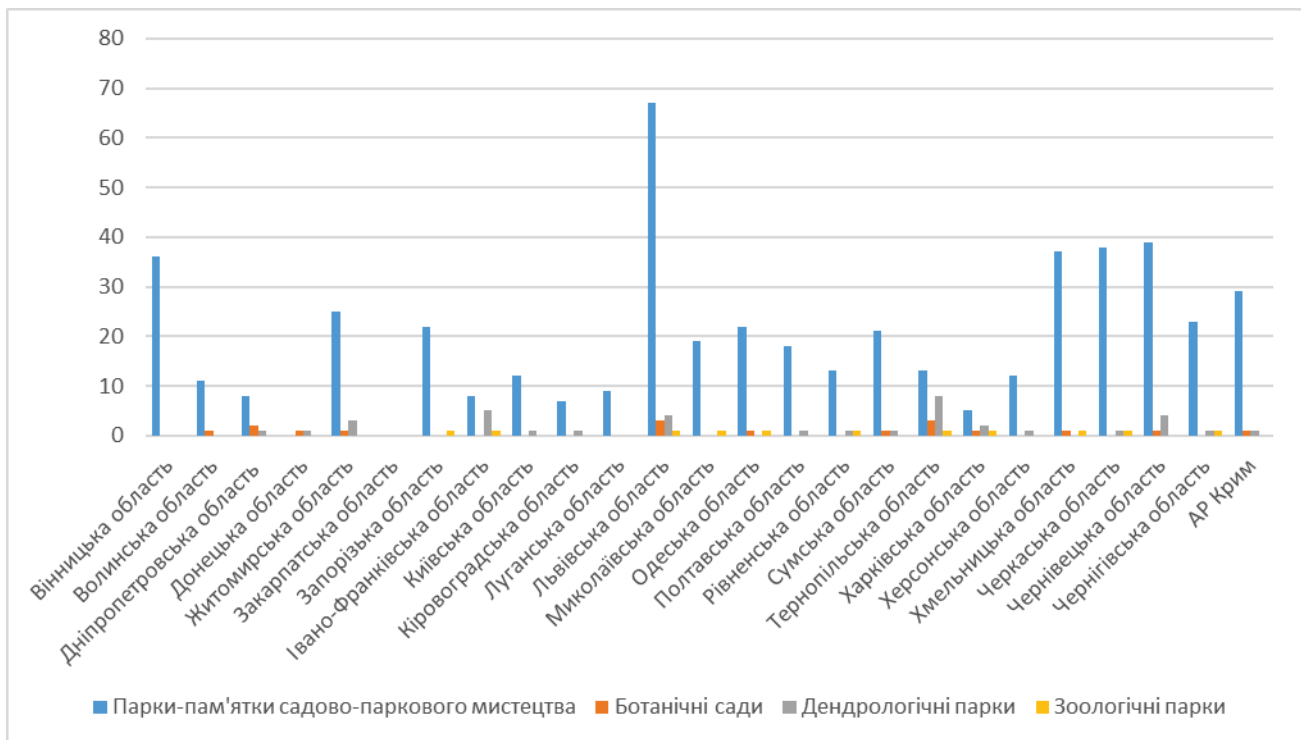

Рис. 1 Кількісне співвідношення видів садово-паркових ландшафтів у межах адміністративних утворень України

Були обраховані два індекси – це I_1 і I_2 (табл. 1), де I_1 – це індекс, який показує співвідношення кількості садово-паркових ландшафтів до площі адміністративно-територіального утворення; I_2 – це індекс, який показує співвідношення площі садово-паркових ландшафтів до площі адміністративно-

територіальної області на 10000 км². На нашу думку I_1 є не настільки інформативний для розуміння сучасної ландшафтної структури території дослідження, адже садово-паркові ландшафти є просторовими утвореннями, однією із властивостей яких є територіальність. Садово-парковий ландшафт може мати площу як від кількох соток до сотень гектарів, тому другий індекс I_2 є більш інформативним. Він показує співвідношення площі садово-паркового ландшафту до площі адміністративно-територіального утворення. На основі цього можемо робити висновки про частку садово-паркових ландшафтів у сучасній ландшафтній будові географічного об'єкту як натурального походження, так і антропогенного.

Відповідно до отриманих обрахунків I_2 , садово-паркові ландшафти були об'єднані у 4 групи. 1-ша група об'єднує території із I_2 менше 1; 2-га група має значення I_2 від 1 до 2; 3-тя група – I_2 становить від 2 до 5; 4-та група – I_2 понад 5. Найменші показники I_2 (менше 1) характерні для Волинської (0,6), Донецької (0,1), Луганської (0,9) та Миколаївської (0,9) областей. Показник індексу I_2 від 2 до 5 мають такі області: Вінницька (2,9), Закарпатська (2,5), Київська (3,2), Львівська (4,8), Полтавська (2,2), Сумська (2,8), Тернопільська (3,5), Хмельницька (4,1), Чернівецька (3,8). Показник індексу I_2 понад 5 мають три адміністративно-територіальні утворення України: Одеська (5,1), Черкаська (7,4) та АР Крим (5,6).

Таким чином встановлено, що в структурі України варто виокремлювати вісі формування та поширення садово-паркових ландшафтів як об'єктів культурної спадщини Центральної Європи. Зокрема, це регіон природного Придністер'я, від якого в напрямку на північний схід формується відповідна вісь розвитку садово-паркових ландшафтів. В Україні сформувалася зона розвитку садово-паркових ландшафтів. Вона витягнута в напрямку із заходу на південний схід, від державних кордонів із Польщею, Словаччиною по долині р. Дністер до Чорного моря, і через територію Черкаської, Полтавської та Сумської областей на північний схід.

Список використаних джерел

1. Денисик Г.І., Кравцова І.В. Садово-паркові ландшафти Правобережного Лісостепу України: монографія. Вінниця: ПП «Едельвейс і К», 2012. 211 с.
2. Закон України «Про охорону культурної спадщини». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>
3. Поливач К.А. Культурна спадщина та її вплив на розвиток регіонів України. К.: Інститут географії НАН України, 2012. 208 с.
4. Природно-заповідний фонд України. URL: <https://pzf.land.kiev.ua/pzf-obl-15.html>
5. Список областей України за площею. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

Кікавець В.А.,

аспірант кафедри географії,

Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського

АНТРОПОГЕННІ ЛАНДШАФТИ ЯК ОБ'ЄКТ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ У ХХІ СТОРІЧЧІ

У ХХІ сторіччі, з розвитком людської цивілізації, людство починає сприймати ті об'єкти культурної спадщини, які раніше не вважалися культурно цінними, або ті, на які раніше не було звернено достатньо уваги. Поряд із традиційними нині культурними одиницями, такими, як фольклор, одяг, кухня народів світу, нині культурно цінними постають також різноманітні антропогенні ландшафти.

Для подальшого розглядання антропогенних ландшафтів, як культурних об'єктів, слід визначитися із терміном «культура». Культура походить від лат. cultura, що означає «обробіток, догляд; землеробство; виховання, освіта, розвиток; поклоніння, шанування» [1]. Генералізуючи велику кількість визначень, можна визначити культуру як сукупність практичних, матеріальних і духовних надбань суспільства. Також окремо слід зазначити, що поняття культура безпосередньо пов'язане з просторовою складовою, оскільки культура, в широкому понятті розвивалася з прив'язкою до певної території, на якій жили різні етноси, які в різні

<i>Мізіна С.К.</i>	ПАРАДИНАМІЧНІ ЗВ'ЯЗКИ ТРУБІЗЬКОЇ ВОДОГОСПОДАРСЬКОЇ ЛАНДШАФТНО-ТЕХНІЧНОЇ СИСТЕМИ	53
--------------------	---	----

СЕКЦІЯ 4. АНТРОПОГЕННІ ЛАНДШАФТИ ЯК ОБ'ЄКТ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ У ХХІ СТОРІЧЧІ

<i>Воловик В.М. Вальчук-Оркуша О.М.</i>	ЕТНОКУЛЬТУРНЕ ЛАНДШАФТОЗНАВСТВО ЯК СКЛАДОВА АНТРОПОГЕННОГО ЛАНДШАФТОЗНАВСТВА	56
<i>Атаман Л.В.</i>	НАПРЯМИ РОЗВИТКУ САКРАЛЬНИХ ЛАНДШАФТІВ ПОДІЛЛЯ ЯК ОБ'ЄКТІВ РЕЛІГІЙНОГО ТУРИЗМУ	60
<i>Кравцова І.В., Ситник О.І.</i>	ГЕОГРАФІЧНІСТЬ САДОВО-ПАРКОВИХ ЛАНДШАФТІВ УКРАЇНИ ЯК ОБ'ЄКТІВ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ	63
<i>Кікавець В.А.</i>	АНТРОПОГЕННІ ЛАНДШАФТИ ЯК ОБ'ЄКТ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ У ХХІ СТОРІЧЧІ	68

СЕКЦІЯ 5. ПЕРСПЕКТИВИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ, УПРАВЛІННЯ ТА ОХОРОНА АНТРОПОГЕННИХ ЛАНДШАФТІВ

<i>Воловик В.М., Савчук В.М.</i>	РОЛЬ СМАРТ СІТІ В УРБАНІСТИЧНІЙ ГЕОГРАФІЇ	74
<i>Volovuk O.V.</i>	ZWIEDZANIE POZNANIA NOCĄ JAKO CIEKAWA FORMA POZNAWANIA MIASTA	80
<i>Морозовська У.В., Петровська М.А.</i>	СТРУКТУРА ЗЕМЕЛЬНОГО ФОНДУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ГЕОЕКОЛОГІЧНОЇ СИТУАЦІЇ	87
<i>Коптєва Т.С.</i>	ОПТИМІЗАЦІЙНІ ЗАХОДИ ПОКРАЩЕННЯ ЗЕМЕЛЬ ГІРНИЧОПРОМИСЛОВИХ ЛАНДШАТІВ КРИВОРІЖЖЯ (НАПРИКЛАДІ БУРЩІТСЬКОГО ВІДВАЛУ)	93
<i>Дєдов О.В.</i>	ПРОБЛЕМА ОПТИМІЗАЦІЇ ГУМУСНОГО СТАНУ ҐРУНТІВ СХІДНОГО ПОДІЛЛЯ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ	97
<i>Поліщук С.І.</i>	ПЕРСПЕКТИВНІ ОСЕРЕДКИ СТВОРЕННЯ СКАНСЕНІВ НА ТЕРИТОРІЇ ВІННИЧЧИНИ	102

Наукове видання

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

*Розвиток антропогенного ландшафтознавства
у ХХІ сторіччі*

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції
(з міжнародною участю), м. Вінниця, 26-27 травня 2021 р.

Відповідальний редактор – Денисик Григорій Іванович